

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 4

ЕВРОАТЛАНТСКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ
ИДЕЈА, ПРОЦЕС, ЦИЉ

УГЛЕД И МОЋ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТИТА

Временска дистанца постоји и сасвим је довољна да се озбиљно анализирају токови и садржај односа на релацији наши простори – НАТО. Од чињеница издвајамо улогу у Другом светском рату, помоћ у наоружању после најкрвавије ратне драме и специфичан положај Југославије између два непомирљива блока. За време које помињемо везан је податак да су оружане снаге на овим просторима уживале углед и међународно поштовање. Непотребно је лицитирати да ли смо важили за трећу, пету или седму регионалну силу, али стоји констатација да је Југословенска народна армија била, пре свега, добро организована, одлично наоружана и опремљена искусним старешинским кадром, јаким активним и резервним саставом. Све то, уз епитет земље која није припадала ниједном блоковском савезу. Истоку је одговарало што се Југославија није приклонила њиховим супарницима, уступила им територију за њихове базе и опасно приближаване њиховим виталним тачкама, а Запад је чврсто подржавао став да у челичном окружењу земаља чланица Варшавског пакта постоји држава која принципијелно одолева притисцима, па и претњама њихових потенцијалних непријатеља.

И не само то. После 1948. године, идеолошког сукоба са Стаљином и трогодишње изолације, Југославија се дефинитивно окренула Западу. Након интензивних преговора са САД укључена је у Програм заједничке одбране (Mutual defense Aid Programme), а пријемни документ потписан је у Београду 14. новембра 1951. Тако се Југославија практично нашла у оквиру Северноатлантског пакта, јер је то био програм који је обухватао земље чланице НАТОа и оне које су биле угрожене од могуће агресије Совјетског Савеза. За потребе армије стигло је савремено наоружање и опрема. Добијени су први млазни авиони, тенкови друге генерације, артиљеријска оруђа великог калибра и домета... Радарска мрежа је успостављена 1953, а авион нашег ратног ваздухопловства пробио је звучни зид три године касније. Осим тога, влада САД је у току 1950. године одобрила и набавку мотора за путничке авионе DC-3. Домаћи авиони су добили посебну дозволу за слетање на два аеродрома у америчкој зони Немачке и на једном у Аустрији. За узврат, амерички путнички авиони стекли су право прелета територије и комерцијалног слетања на београдски аеродром.

Југославија је у то време била озбиљно укључена у многе видове војног планирања НАТОа. Веза са Грчком и Турском у Балканском пакту (1952–1954) била је друга основа за чвршће повезивање са Алијансом. Иако недоречена у том виду, настављена је у Програму заједничке одбране, који је тадашњи еквивалент садашњем Партнерству за мир.

Врата Алијансе била су широм отворена, али тај праг никада није прекорачен. Разлоге можемо тражити на више равни. Иде-

Историја односа наше земље са НАТОом сеже до оснивања Савеза, а савезништво са државама чланицама садашње Алијансе доказано је још у току Другог светског рата и заједничке антифашистичке борбе. У време када желимо да државна заједница Србија и Црна Гора, односно њена војска приступе програму Партнерство за мир и успоставимо што сврсисходније везе са Атлантским пактом, окренути смо, пре свега будућности, али због

целовитијег сагледавања сложене теме морамо разумети и оно што се збивало у прошлости. Деценијама су процеси међусобног уважавања и сарадње имали хармоничан ток примерен времену.

Драстично негативно искуство је бомбардовање Савезне Републике Југославије 1999. године, праћено људским жртвама и разарањима привредне инфраструктуре огромних размера. С тим у вези, емотивни набој, сасвим разумљиво, још постоји и биће присутан, кажу психолози, "неодређено време". Наравно, рационална политика не мари превише за осећања већ препоручује да из свега тога обе стране извуку дугорочне поуке.

После демократских друштвених промена октобра 2000. године, сарадња са НАТОом је обновљена и постављена на нове темеље.

олошка искључивост праћена политичким предрасудама је прва, друга се тиче промене односа према Совјетском Савезу после Стаљинове смрти, потом покајничке посете Никите Хрушчова Београду и трећа је била визија стварања *Трећег света*, покрета који би обухватао многе земље Африке и Азије као противтежа постојећим блоковима.

Политичке околности утицале су да суштинска сарадња са НАТОом остане у дубокој сенци војне индустрије. Подсетимо се, Југославија је, сем осталог, развила у то време веома савремене програме производње властитих подморница, ракетних топовњача, ронилица, борбених авиона, тенкова, артиљеријских оруђа...

Кобне деведесете године обележене су ратом и одласком нашег региона на слепи колосек историје. Постепено је и НАТО постајао део балканске приче. Врлог оружаног сукоба у Босни вукао је Алијансу све дубље ка дну крваве реке. Било је лутања па и неспретности, тражење праве улоге, позиције између зарађених страна, преиспитивања властитих вредности... Време је пролазило а број жртава на све три стране постајао је неподношљив. Завр-

шило се ваздушним ударима по снагама Републике Српске, 1995. године.

Дали су то биле добре процене и одлуке, непристрасне или под утицајем пропаганде, неминовност или исхитрена акција, само су нека од питања на која ће прецизне одговоре донети будућност. Црна тачка односа са НАТОом достигнута је 1999. година током тромесечног бомбардовања територије Савезне Републике Југославије. Страдало је недужно цивилно становништво, а нанете су катастрофалне штете привредној структури. Потврдила се иронична ратна теза да је и најпаметнија бомба само – бомба! При том, циљ није постигнут јер су оружане снаге СРЈ остале готово неокрзнуте. После свега, заиста је бесмислено питање победника и пораженог, некакве пат позиције или нерешеног резултата. Било, не поновило се!

Демократске промене октобра 2000, донеле су сасвим измењене односе са НАТОом, који су се одмах јасно видели у времену преузимања Копнене зоне безбедности 2001. године. Програм Партнерство за мир је један од приоритетних циљева наше владе, са политичким и консензусом јавности. Наше партнерство ће учврстити безбедност региона, позитивно ће утицати на осовременавање Војске Србије и Црне Горе што је и основна препорука за пријем у НАТО и потоњи пријем међу чланице Европске уније. У дефинитивно измењеној свести према НАТОу избрисана је свака помисао о непријатељству. Напротив, то је део наше безбедносне оријентације. Колективна безбедност јесте део наше одбрамбене филозофије. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Пише
др Бранислав МИЛИНКОВИЋ,
амбасадор Србије и Црне Горе
при НАТОу

Наша земља и НАТО током 2005.

ГОДИНА ПРИБЛИЖАВАЊА

Мада још није примљена у Програм Партнерство за мир, државна заједница Србија и Црна Гора је током 2005. године знатно унапредила своје односе са Северноатлантским савезом. Обогаћен је међусобни политички дијалог и почели су да се развијају нови и конкретнији облици сарадње. Приказ најважнијих догађаја у односима СЦГ–НАТО током протекле године и преглед реализованих и започетих активности могу да илуструју ову тврдњу.

Иntenзивна комуникација отпочела је наступом министра спољних послова Вука Драшковића на седници Северноатлантског савета крајем јануара. Истог месеца практично је започело спровођење у живот новог програма сарадње између Србије и Црне Горе и НАТОа (Tailored Cooperation Program – ТСП, "посебно скројени" програм за потребе СЦГ), знатно садржајнијег и свеобухватнијег од првог такве врсте који је реализован 2003–2004. године.

У јануару је Србија и Црна Гора започела своје једногодишње председавање Координационом групом НАТОа за Југоисточну Европу (SEEGROUP), специфичним форумом НАТОа за сарадњу у области безбедности на Балкану у чијем раду учествују и СЦГ и БиХ, иако још нису чланице Партнерства за мир. Ове године први пут се десило да је једна земља која није чланица Партнерства за мир преузела председавање групом. Тиме је СЦГ одато признање, али и пружена шанса да се покаже као одговоран учесник евроатлантских интеграција. Србија и Црна Гора је брзо иницирала усвајање Акционог плана SEEGROUP за 2005. годину и представила га надлежном Надзорном комитету за политичко-безбедносна питања.

Почетком маја, о реформама система одбране у СЦГ амбасадорима НАТОа говорио је тадашњи министар одбране Првослав Давинић. Специјализовани семинари под покровитељством Алијансе, који су имали за циљ да експертима и владиним службеницима у СЦГ и БиХ представе основна искуства из првих година учешћа у Партнерству за мир, одржани су крајем прве половине године у Београду и Сарајеву, уз учешће експерата из Секретаријата НАТОа и земаља чланица Савеза и Партнерства за мир.

У јулу 2005. године (као и у јулу 2004. године) Београд је посетио генерални секретар НАТОа Јап де хоп Схефер. Сусрео са свим главним саговорницима – председником државне заједнице СЦГ, председницима држава и председницима влада Србије и Црне Горе – и одржао предавање посвећено вредностима Алијансе и сарадњи са СЦГ. Том приликом је

са министром спољних послова потписао Споразум о копненим линијама комуникације којим се предвиђа транзит трупа НАТОа преко територије СЦГ ради обављања мировних операција, превасходно за потребе Кфора и потпуно остваривање његовог мандата заштите Срба и осталих мањинских заједница на Косову и Метохији. Мада је убрзо по потписивању изазвао доста полемика у јавности, овај споразум је, почетком новембра, прилично убедљивом већином (68 за, 34 против уз пет уздржаних), ратификован у Скупштини државне заједнице. Крајем године почели су технички разговори са правним и војним експертима НАТОа ради заједничког усаглашавања практичних питања реализације транзита.

У октобру је СЦГ своје веома динамично председавање SEEGROUP учинила још видљивијим у седишту Алијансе тако што је, први пут од оснивања овог тела, организован састанак на амбасадорском нивоу. Састанку је присуствовао и генерални секретар НАТОа који је високо оценио овај догађај и похвалио инвентивност коју је СЦГ показала у осмишљавању нових облика рада ове групе. Новембар је обележило учешће парламентарне делегације Скупштине државне заједнице СЦГ, као посматрача, у раду годишњег састанка Парламентарне скупштине НАТОа који је одржан у Копенхагену. Коначно, права круна приближавања Северноатлантског савеза и СЦГ током 2005. године био је позив министру спољних послова Вуку Драшковићу да учествује у раду Евроатлантског савета партнерства (главног политичког тела Партнерства за мир) на министарском нивоу 8. децембра у Бриселу.

■ ПОЈАЧАНИ ДИЈАЛОГ

Политички дијалог на релацији Србија и Црна Гора–НАТО током 2005. године одвијао се и на другим нивоима. У посети СЦГ била су оба главна помоћника генералног секретара НАТОа, помоћник за политичка питања Мартин Ердман и помоћник за политику одбране Џон Колстон. Ердман је у јулу у Крагујевцу присуствовао представљању пројекта уништења противвешади-

ских мина у СЦГ којим руководи специјализована агенција Алијансе NAMSA, чиме се нашој земљи помаже да испуни своје обавезе из Отавске конвенције о противпешадијским минама. Укупна вредност овог пројекта је око 1,7 милиона евра. Господин Колстон је два пута (у мају и децембру) водио садржајне разговоре на тему унапређења Програма сарадње СЦГ-Натоа и о томе како НАТО може да помогне нашој војсци и Министарству одбране у формулисању Стратејског прегледа одбране који би требало да постане главни документ у реформама система одбране.

Поред помоћника генералног секретара, у Србији и Црној Гори је током 2005. године боравило и неколико амбасадора при овој алијанси. Амбасадор Норвешке Каи Еиде, чија мисија обавља функцију амбасаде за контакт са СЦГ унутар НАТОа, био је чест гост и пре, али и после извештаја који је сачинио о Косову као специјални изасланик генералног секретара УН. У госте је дошао и британски амбасадор сер Питер Рикетс, и то баш у другом полугодишту 2005. године у којем је његова земља, као председавајућа ЕУ, допринела нашем приближавању европским интеграцијама – СЦГ је отпочела преговоре о Стабилизацији и асоцијацији са Европском унијом. Поред њих, у посети су нам били и амбасадори Словеније (од средине 2004. године пуноправна чланица Алијансе) и Македоније (од самог успостављања Програма изузетно активна чланица Партнерства за мир), који су на предавањима и семинарима преносили искуства својих земаља у приближавању структурама НАТОа.

И други наши званичници, поред министара, све чешће долазе у седиште Северноатлантског савеза. Тако су током прошле године гости Алијансе били помоћници министара спољних послова и одбране који су се бавили сарадњом са НАТОом, Љубиша Перовић и Павле Јанковић, председник Одбора за одбрану Скупштине државне заједнице Борислав Бановић и чланови парламента СЦГ, република Србије и Црне Горе који се баве питањима одбране, безбедности, парламентарне контроле оружаних снага или међународне сарадње. Коначно, дијалог НАТО-СЦГ није вођен искључиво на нивоу представника влада или парламената. У Брисел су, као гости НАТОа, долазили наши новинари, експерти из области безбедности, професори, млади лидери, па и представници невлади-

Заслужене високе оцене: поморска вежба наше и Ратне морнарице Републике Италије "Заједнички хоризонт 02 - 2005."

них организација. Истовремено, у земљи је уз подршку НАТОа организовано више предавања и расправа за новинаре, студенте и друге који желе да нешто више сазнају о том савезу.

Могло би се рећи да су у дијалогу између представника СЦГ и НАТОа, без обзира на ниво саговорника, најчешће биле следеће теме – потреба пуне сарадње са Хашким трибуналом (решавање случаја Младић) као јединог преосталог услова за улазак СЦГ у Партнерство за мир; наше стратешко опредељење за пуноправно чланство у Партнерство и НАТО; што ефикасније спровођење мандата трупa НАТОа на територији Косова и сарадња наше војске и Кфора; допринос Алијансе реформама система одбране у СЦГ; политичка улога НАТОа у преговарачким процесима око Косова која се огледа у учешћу Савеза (заједно са ЕУ) у проширеном формату Контакт групе (познате и као КГ плус); ставови нашег јавног мњења, али и официјерског кадра, према евроатлантским интеграцијама и могућности уласка у тај савез; наша приврже-

ност основним вредностима на којима се темељи Алијанса а у које спадају заштита демократских начела, основних људских права и владавине права.

■ ПРОЈЕКТИ САРАДЊЕ

Практични пројекти најчешће су се одвијали у оквиру Програма сарадње (ТСП) који је, сем осталог, обухватио следеће области: помоћ НАТОа у реформи одбране, програме збрињавања вишка војног персонала и конверзије војних база, размену искустава у случају ванредних околности, заједничку борбу против тероризма, програме учења енглеског језика за наше официјере, курсеве за официјере и владине стручњаке на школама НАТОа у Немачкој и Италији... Поред програма Присма, који се бави преквалификацијом отпуштених припадника оружаних снага а финансијски га помажу чланице НАТОа, крајем 2005. године Норвешка је покренула још један Фонд који би требало да омогући финансијску подршку отпуштеним припадницима оружаних снага како би се лакше снашли на тржишту радне снаге. Укупна вредност овог пројекта је близу шест милиона евра.

На основу одлуке Самита НАТОа у Истанбулу из 2004. године представницима Србије и Црне Горе (и Босне и Херцеговине) омогућено је да учествују на "одабраним активности-

Партнерство: противтерористичке јединице Војске Србије и Црне Горе и Републике Румуније на вежби "Плави пут"

ма у оквиру Партнерства за мир". Током 2005. године ова могућност је постепено све чешће коришћена. Све је више семинара, програма обуке и вежби земаља чланица НАТОа и Партнерства за мир на које су позвани и наши официри и други експерти. Тренутно се унутар Алијансе припрема наредни петогодишњи план војних вежби у оквиру Партнерства за мир, а представници наше војске су позвани да у његовој реализацији учествују од самог почетка. То је добра прилика да се изблиза сагледају оперативне активности НАТОа и да се увежбава интероперабилност са јединицама под његовом командом.

У целокупној сарадњи која се одвијала са Алијансом током 2005. године непроцењиву улогу одиграла је Норвешка, као земља задужена за контакт са СЦГ унутар Савеза. Норвешка мисија под руководством амбасадора Каи Еидеа, норвешка амбасада у Београду на чијем челу је био амбасадор Ханс Ола Урстад, војни саветник Брихт Воге, те структуре које им пружају подршку из Осла показале су изузетну спремност да помогну у свим аспектима нашег приближавања НАТОа. На пример, да нам помогну како бисмо што сврсисходније представили наше ставове осталим савезницима, а посебно да нам пруже изузетно драгоцену и веома вредну стручну, финансијску и другу материјалну помоћ.

Пре шест година наша земља је била у сукобу са НАТОом. Стога се може разумети одређена резерва нашег јавног мњења у односу на приближавање том савезу. Међутим, у протеклом периоду дошло је до знатних промена и унутар саме Алијансе и у СЦГ, па и у квалитету међусобних односа. НАТО се све ређе дефинише искључиво као војни савез, а све више постаје политичка организација која служи за трансатлантски дијалог о безбедносним изазовима савременог света и за решавање различитих типова међународних криза. Србија и Црна Гора се својим стратешким документима, попут *Стратегије одбране*, определила за улазак у Партнерство за мир и НАТО, као део ширег приступа савременим интеграционим процесима у којима активно учествују све земље региона.

Приближавање Алијанси јесте, у ствари, наш повратак традиционалним савезницима, укључивање у савремени систем колективне безбедности, могућност за помоћ у модернизацији и професионализацији војске, подстицај ширим реформским напорима и важан корак на путу према Европску унију. Убрзо после отклањања препреке везане за сарадњу са Хашким трибуналом, Србија и Црна Гора може да заузме значајно место у евроатлантској породици, чиме би осетно поправила свој међународни углед и лакше остварила своје виталне националне интересе. ■

Почеци Алијансе

ОБЛИКОВАЊЕ САВЕЗА

За време хладног рата, улога НАТО и његов смисао могли су лако да се одреде. У том периоду, Савез је успео да обезбеди колективну одбрану од било ког облика агресије и сигурно окружење за економски развој земаља чланица.

Најважније тело за доношење одлука: заседање Северноатлантског већа

Други светски рат Европа је завршила дубоко подељена, идеолошки и политички. У многим земљама дошло је до значајних друштвено-политичких промена, а битно су се измениле и улоге некадашњих водећих сила Западне Европе. Њихов утицај је опао, а колонијални поседи почели да се омијају контроли. Уз то, рат је оставио много нерешених међународних питања, што је било плодно тло за развијање нових неспоразума, затегнутости и сукоба. Потом и поларизације снага у свету и, најзад, њиховом конфронтирању.

ОКУПЉАЊЕ ЧЛАНСТВА

У таквим околностима, дванаест земаља Западне Европе и северноамеричког континента – Белгија, Канада, Данска, Француска, Исланд, Италија, Луксембург, Холандија, Норвешка, Португал, Велика Британија и САД – формирају 1949. године НАТО “како би смањили ризик који би могао изазвати Совјетски Савез у настојању да прошири утицај са Источне Европе на друге делове континента”. Стварању тог широког политичког и војног савеза претходило је потписивање споразума о сарадњи између Велике Британије и Француске 1947. године, који је 1948. проширен и на земље Бенелукса.

Натоу се потом придружују и друге земље: 1952. године његове чланице постају Грчка и Турска, а три године касније и

Савезна Република Немачка. Савез је све до марта 1966. године имао 15 чланица, а тада из његове интегрисане војне структуре иступила Француска.

Поред територија земаља чланица, Савез обухвата и водене просторе северног Атлантика и воде Средоземног мора. Укупна површина коју у том периоду захвата износи 22 милиона квадратних километара, на којима живи 522 милиона становника.

Потписнице НАТОа обавезују се да ће оружани напад на било коју од њих сматрати као напад на све. У складу с том обавезом, оне потом напорно развијају војне структуре неопходне за заједничку одбрану.

У првом делу своје историје, до – условно – пада Берлинског зида, у НАТОу су се смениле четири стратегијске концепције о употреби оружаних снага. Све су се оне заснивале на америчкој нуклеарној моћи и развијале се у складу с променама америчке националне стратегије и ратне доктрине.

ТРАЖЕЊЕ КОНЦЕПТА

Први период (од 1949. до 1953.) одликује тражење и утврђивање стратегијског концепта који би најбоље одговарао постојећој ситуацији и односу снага у Европи. Било је то време када на том континенту нису биле стациониране ни британске ни америчке трупе, и када су се земље још опорављале од економског пада изазваног Другим светским ратом. Тада се појавила идеја о периферној одбрани западне Европе, а после и линија одсудне одбране на Рајни.

У времену од 1952. до 1961. године развија се стратегија масовне нуклеарне одмазде, заснована на две врсте и два дела снага (Мача и Штита) предвиђених за употребу у две међусобно различите фазе рата.

Трећи период од 1961. до 1969. назван је стратегијом еластичног противдејства. Суштина је у употреби стратегијских нуклеарних снага САД само у случају крајње нужде, за одбрану националне егзистенције, не и за одбрану маргиналних зона у свету.

Стратегија реалистичног одвраћања обележила је четврти период (1969 – 1984). Реч је о прилагођеном претходном моделу уз наглашавање веће одговорности савезника за одбрану. Због тога се више истиче партнерство. То је подразумевало још значајније јачање конвенционалних снага него у претходном периоду и веће финансијско оптерећење за њихову модернизацију, обуку и издржавање.

Улога НАТОа, као војне и политичке организације, била је не само да обезбеди колективну одбрану од било ког облика агресије него и сигурно окружење за економски развој. Средства за стабилизацију западно европске економије обезбеђивао је између 1947. и 1952. године Маршалов план.

На тај начин су земље Западне Европе и Северне Америке настојале да заједнички бране своју независност, а постигле су до тада недостижни ниво стабилности. Гласноговорници НАТОа стога тврде да је безбедност коју обезбеђује та организација “кисеоник за напредак” који чини основу европске економске сарадње и интеграције.

Настао као опонент Совјетском Савезу и његовом могућем и стварном утицају, након пада Берлинског зида своје и даље постојање НАТО заснива на опасностима од ширења регионалних конфликта и асиметричних претњи, те често превиђаној чињеници да је не само војна већ и политичка организација. ■

С. ЂОКИЋ

Поглед изблиза

ПРЕСТРОЈАВАЊЕ У БРЗОМ ХОДУ

Својеврсна реформа НАТОа јесте процес који ће (по)трајати. Можемо га схватити као поступак прилагођавања и свеколиких реформи, с циљем сврсисходног деловања Савеза у ефикасном решавању нових безбедоносних изазова у евроатлантском простору. Међутим, упркос сталним променама, битна начела остају иста: државе могу да остваре своју безбедност само заједничким деловањем, а Европа и Северна Америка јесу заједница која дели исте вредности и интересе. На основу тога, НАТО ће и убудуће имати улогу ефикасног фактора у управљању кризним ситуацијама и остати чврсти оквир у подручју безбедносне сарадње читавог евроатлантског простора.

Током хладног рата, улогу и сврху НАТОа одредиле су, сем осталог, претње Совјетског Савеза, односно Варшавског уговора. Дошле су, пре свега, до изражаја огромне идеолошке, политичке и економске разлике. При том је Источни блок располагао застрашујућим атомским и нуклеарним потенцијалом. То је нарочито дошло до изражаја током хладног рата када је свет у неколико наврата био суочен са могућом катастрофом глобалних размера. Лагано се успостављала "равнотежа силе и страха" која је, ма колико парадоксално звучало, била својеврсни чувар мира. Ако не у апсолутном смислу речи, оно бар као фактор превентиве од најстрашније претње.

КОЛЕКТИВНА ОДБРАНА

Распадом Совјетског Савеза, Варшавског пакта, рушењем Берлинског зида и силаском са сцене традиционално неугодног противника, многи коментатори поверовали су како је нестала потреба за постојањем НАТОа.

Нестала је директна ратна опасност, али остали су нестабилни региони Европе, на пример – Балкан. Бројни регионални сукоби, често подстицани етничким и религијским напетостима, избили су на тлу бивше Југославије, у деловима некадашњег Совјетског Савеза, између Грчке и Турске...

Чланицама Алијансе постало је јасно да је идеја колективне одбране и сарадње најбољи чувар њихове безбедности.

Иако је могућност инвазије готово одбачена, времену прилагођени облици политичке и војне сарадње били би одговор на нове изазове (попут етничких сукоба) и учвршћивање стабилности на ширем европском простору.

С тим циљем, НАТО се минуле деценије развио из чврсто повезаног савеза одговорног за колективну одбрану у средишњицу партнерства нација које делују у ширим облицима безбедносне сарадње. Од 1990. године успостављени су редовни контакти с бившим државама Варшавског пакта и са новим независним републикама насталим распадом Совјетског Савеза. То се остваривало утемељењем *Североатлантског већа за сарадњу*, које је накнадно преименовано у *Евроатлантско веће за сарадњу*, те у коначној верзији путем Партнерства за мир. Даљи значајни кораци предузети су приступањем нових чланица Савезу.

■ ОЧУВАЊЕ МИРА

Савез је такође прошао процес темељних реформи како би на што прикладнији начин одговорио новој безбедносној ситуацији у Европи. Посебно су промењене војне структуре и снаге да би се припремиле за одговарајућу контролу кризних ситуација, задатке одржавања мира и подршке мировним операцијама у сарадњи с новим партнерима.

Знатно раније него што је тај процес завршен, Савез је заправо продужио војне операције посматрања и спровођења резолуција Уједињених нација које су се односиле на бившу Југославију. По закључењу Дејтонског споразума, којим је окончан рат у Босни и Херцеговини 1995. године, НАТО је преузео кључну улогу успоставом Имплементационих снага (Ифор), потом Стабилизационих снага (Сфор) како би обезбедио примену Споразума. Четири године касније, Савез је извео ваздушне ударе, најпре на простору Косова и Метохије да би их убрзо проширио по целој територији Југославије. Још увек постоје различита мишљења да ли је то био начин да се "зауставе повреде људских права против косметских Албанаца и спречи ширење конфликта у регији". Одговор ће у сваком случају дати историја.

КАКО ДЕЛУЈЕ НАТО

Врховни принцип гласи: поступак одлучивања утемељен је на консензусу. Не постоји систем гласања већ се одлуке доносе једногласно као плод претходних договора, исцрпних анализа и често оштрог сучељавања ставова. Иако се посматрачу са стране овакав начин одлучивања може учинити спорим, екстензивним и компликованим, он садржи две главне вредности. Прво, поштује се суверенитет и независност сваке државе чланице, и друго: када се одлука донесе, има пуну подршку свих држава и тиме обавезу да се спроведе у пракси.

Североатлантско веће је најважније тело за доношење одлука у НАТОу. Сваку земљу чланицу у њему представља стални представник у рангу амбасадора, коме подршку пружају националне делегације састављене од дипломата и саветника. Веће заседа на нивоу амбасадора бар једном недељно. Поред тога, постоје редовна заседања Већа на нивоима министара спољних послова и министара одбране, а повремено на нивоу шефова држава и влада.

Да би обезбедило подршку свом раду, Североатлантско веће основало је бројне одборе и групе за планирање. Ова тела се такође састају на различитим нивоима, било у политичком седишту НАТОа (Брисел) или у другим државама чланицама.

На челу НАТОа налази се главни секретар, с мандатом који траје четири године. Он је високи међународни државник из једне од земаља чланица. председава састанцима Североатлантског већа и другим важним телима и помаже постизању консензуса приликом доношења важних одлука. У свакодневном раду и управљању активностима Савеза, подршку му даје кабинет мешовитог састава.

Још нешто: НАТО нема независне војне снаге! Већина трупа која су на располагању Савезу остају под националном командом и контролом, док их земља чланица не одреди за конкретне задатке, који су у распону од колективне одбране до нових мисија и подршке операцијама НАТОа. Политичке и војне структуре Савеза обезбеђују политичко вођство и заједничко војно планирање неопходно у спровођењу задатака националних снага, те организационе аранжмане неопходне за њихово командовање, контролу, обуку и вежбе.

Интервенција је окончана потписивањем познатог Кумановског споразума, а снаге НАТОа (Кфор) и данас су, са променљивом срећом и резултатима, чувари мира у јужној српској покрајини.

Челници настоје да Алијансу усмере на раван савремене прерасподеле задатака, сматрајући битним да је светска јавност не схвата првенствено као силу већ војно-политички савез чији је циљ колективна безбедност и очување мира. Тај пут је био деценијама дуг, али је његов правац сада јасно одређен и рекли бисмо – неминован.

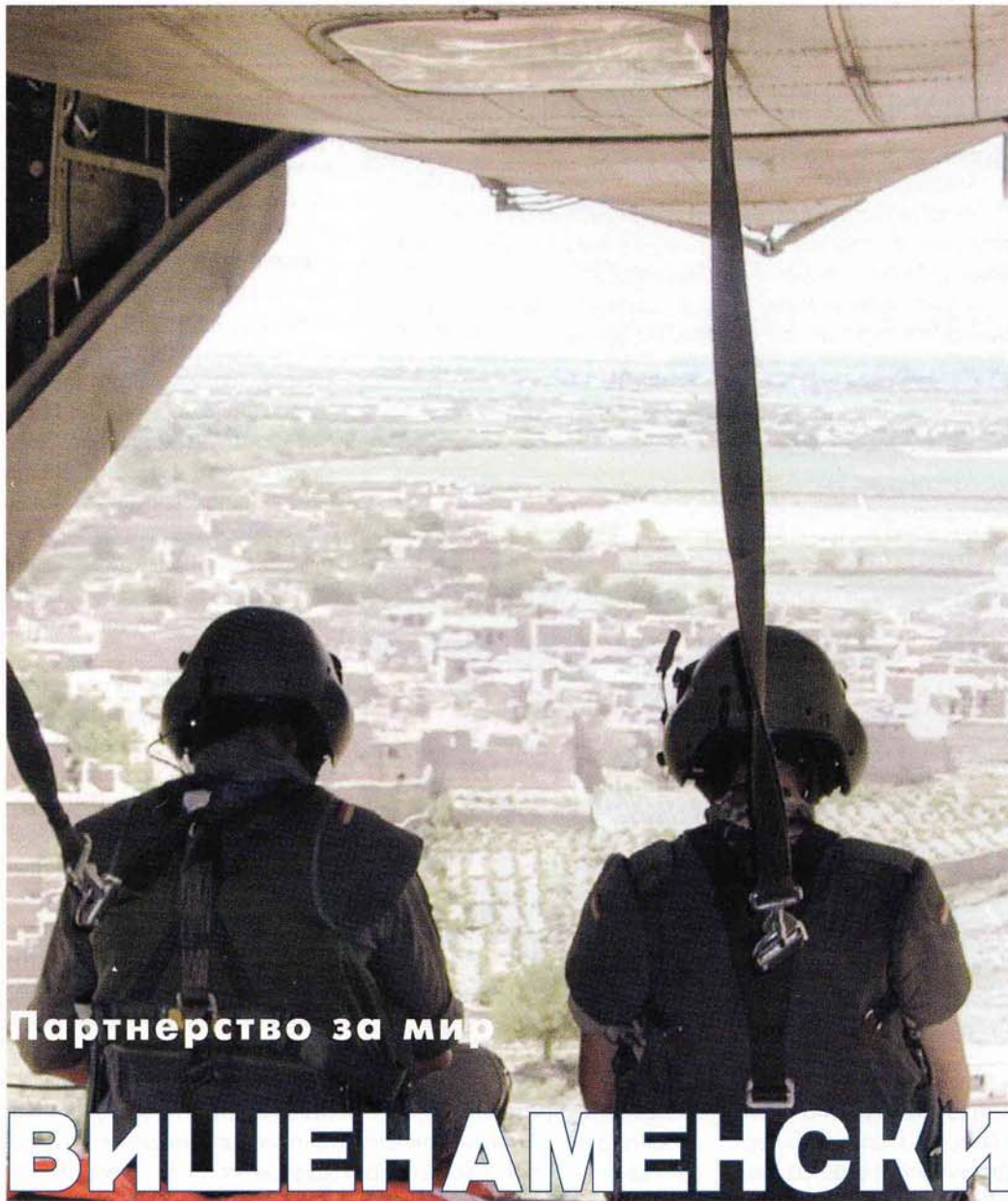
Савез је такође увео још читав низ новина и иницијатива у смислу суочавања са безбедносним изазовима. Неке од најважнијих су: Иницијатива за одбрамбене способности (Defence Capabilities Initiative – DCI), затим развој Европског безбедносног и одбрамбеног идентитета (European Security and Defence Identity – ESDI) унутар Савеза, те утемељење Средшта оружја за масовно уништавање.

Иницијатива за одбрамбене способности треба да осигура не само интероперабилност међу чланицама већ да их подстиче на побољшање и унапређење властитих способности. На тај начин савезници су усредоточени на кључна подручја значајна за садашње и будуће операције попут покретљивости снага, њихове логистичке подршке, система контроле и командовања.

Сврха јачања европске стране Савеза, путем Европског безбедносног и одбрамбеног идентитета, значи омогућити европским савезницима преузимање веће одговорности на пољу властите безбедности и одбране. Ослањајући се на средства и могућности Североатлантског савеза, европски савезници били би способни да воде операције у којима Алијанса не би била ангажована као целина. Такве операције ће се водити, на пример, под вођством Европске уније. Јачање улоге европских држава допринеће праведнијој (пре)расподели улога, обавеза али и одговорности за безбедност између две области Атлантика, стварајући уравнотеженији трансатлантски однос прилагођен потребама 21. века. ■

С. ЂОКИЋ
Б. КОПУНОВИЋ

Партнерство за мир

ВИШЕНАМЕНСКИ СИСТЕМ БЕЗБЕДНОСТИ

После терористичког напада 11. септембра 2001. схватање националне безбедности САД претрпело је значајне измене. Редифиниција тог концепта потекла је управо из САД, а затим је под утицајем овог новог приступа своју стратегију променила и Руска Федерација. Нова Стратегија безбедности САД објављена 17. септембра 2002. и представља прву офанзивну стратегију која се, пре свега, заснива на стварању безбедносне структуре ослањањем на сопствене снаге. Први пут САД не желе да њихова безбедност апсолутно зависи

Глобализација је донела информатичку и технолошку револуцију и на светску позорницу увела недржавне актере који преко тероризма знатно утичу на светску политику. Догађаји показују да снага неке земље не почива само на њеним војним ефективима, већ је много комплекснија и шира од саме војне моћи. Моћ је мултиполарна и подразумева сарадњу са другим државама. Разлика између унилатералног и мултилатералног концепта безбедности и даље постоји. Унилатералисти сматрају да је држава сама себи довољна, док мултилатералисти такво виђење пореде са једнодимензионалним играчем у тродимензионалној видео игри.

од савезника (Француске, Велике Британије, Немачке). Напротив, полазе од идеје да САД морају самостално радити на смањењу могућности терористичког напада уз истовремено брзо деловање на даљем развоју безбедносних структура. Превентивно деловање је основа нове стратегије САД. Истовремено, САД се залажу за сарадњу са европским савезницима у стварању ширег програма безбедности у оквиру НАТОа.

Пад Берлинског зида новембра 1989. године, уједињење Немачке октобра 1990, распад Совјетског Савеза децембра

1991. године и пад комунистичке власти у земљама Централне и Источне Европе, обележили су крај хладноратовске ере и битно изменили безбедносне захтеве чланица НАТОа. Због тога је Северноатлантска алијанса почела да прилагођава своју одбрамбену политику у измењеном стратешком и политичком окружењу.

ИДЕЈА И ТРАНСФОРМАЦИЈА

Иницијатива која је довела до стварања Партнерства за мир има своје корене у одлукама Лондонског самита маја 1990. године и Римског самита из новембра 1991. године. Одлуке са ових самита тичу се решења везаних за трансформацију НАТОа у периоду након завршетка хладног рата. Кључни моменат у процесу стварања Партнерства за мир је формирање Северноатлантског савета за сарадњу НАСС, који је настао као форум за дијалог и сарадњу између НАТОа и новонасталих демократских држава Источне и Централне Европе.

Прва иницијатива у стварању Северноатлантског савета за сарадњу учињена је на Лондонском самиту јула 1990. године. Тада је НАТО упутио позив Совјетском Савезу, Чехословачкој, Мађарској, Пољској, Бугарској и Румунији да успоставе редовне дипломатске везе са Алијансом. Новембра 1990. године у Паризу, чланице Савеза и њихови нови партнери потписали су Заједничку декларацију у којој наглашавају да се више не сматрају противницима. Даљи кораци у циљу унапређења овог партнерства предузети су на састанку министара спољних послова НАТОа у јуну 1991. године. Током наредних месеци интензивирани су посете на највишем нивоу, размене мишљења о безбедносним и другим питањима и размене експерата у многим питањима. Успешност ових контаката определила је шефове држава НАТОа да на састанку у Риму новембра 1991. године, донесу одлуку о проширењу и интензивирању сарадње са новим партнерима. Следећи корак у формирању НАСС био је институционално регулисање основа за наставак започете сарадње о безбедносним и политичким питањима.

Оснивачки састанак Северноатлантског савета за сарадњу одржан је 20. децембра 1991. уз учешће представника 25 земаља (16 чланица Северноатлантског савеза, три балтичке државе и земље Централне и Источне Европе са којима је Алијанса успоставила дипломатске односе током 1990. и 1991. године). Након распада Совјетског Савеза и стварања Заједнице независних држава, учешће у Савету проширено је приступањем свих држава Заједнице. Грузија се придружила овом процесу у априлу

ЦИЉЕВИ ПАРТНЕРСТВА

У конкретне циљеве Партнерства за мир сврставају се:

- обезбеђење јавности рада националне одбране у процесу доношења буџета;
- обезбеђење демократске контроле одбрамбених снага;
- одржавање способности и спремности да се, у складу с уставним претпоставкама, учествује у операцијама по овлашћењу УН и/или према овлашћењима Оебса;
- унапређење војних односа сарадње с НАТОом ради заједничког планирања, обуке и вежби ради јачања способности учесника Програма Партнерство за мир, како би остварили своју мисију на плану одржавања мира, хуманитарних операција и осталих активности;
- дугорочни развој таквих снага које ће бити у стању да боље дејствују заједно с чланицама Северноатлантског савеза.

Снага и без оружја: подизање моста у Босни

1992. године, а Албанија у јуну исте године. На састанку у Ослу јуна 1992. године, Финска је присуствовала у својству посматрача. Савет је 1996. године бројао 38 држава чланица. Поред тадашњих 16 земаља НАТОа (Белгија, Канада, Данска, Француска, Немачка, Грчка, Исланд, Италија, Луксембург, Холандија, Норвешка, Португалија, Шпанија, Турска, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе), Североатлантском савету прикључиле су се и све бивше чланице Варшавског пакта, укључујући и све државе са територије бившег Совјетског Савеза. Аустрија, Финска, Словенија и Шведска имале су тада статус посматрача, али са активним учешћем у ад хок групи за сарадњу и очување мира. Од 1997. године Савет се трансформише у Евроатлантски партнерски савет (ЕАРС).

Сарадња у оквиру тог програма била је концентрисана на питања која се тичу политике и безбедности у којима чланице Савеза могу понудити своја искуства и експертизе. Вођене су консултације о војним питањима и о планирању одбране: начелним и кључним

аспектима стратегије, војној и командној структури, војним вежбама, демократском концепту цивилних и војних односа, координацији цивилног и војног управљања ваздушним саобраћајем и конверзији војне индустрије у производњу за цивилне намене. Проширено је учешће нових земаља партнера у научним и еколошким програмима НАТОа. У дотичним земљама, посебна пажња је поклањана информисању о циљевима Северноатлантског пакта.

КОЛЕКТИВНИ НАСТУП

Први Радни план за дијалог, партнерство и сарадњу усвојен је на састанку Савета у марту 1992. године. На основу овог плана, владе земаља чланица НАТОа предузеле су мере за снабдевање партнера одговарајућим ресурсима, како би на тај начин подржале остварење ових активности.

У Радни план за 1993. годину укључен је читав спектар нових активности. Од посебног значаја била је одлука о одржавању састанака за управљање кризама и очување мира у Европи, а у план су укључени и састанци регионалних експертских група и састанци за контролу нуклеарног наоружања.

На састанку Савета у Атини, одржаном јуна 1993. године, усвојен је Извештај о сарадњи у очувању мира који је упућен министрима НАТОа. Извештај се бави концептуалним приступом очувања мира, критеријумима и операционалним начелима, логистичким аспектима, те заједничком обуком, образовањем и

Е Г Р А Ц И Ј Е : И Д Е Ј А , П Р О Ц Е С , Ц И Љ

заједничким војним вежбама. Извештај такође садржи програм сарадње за учешће у мировним операцијама на основу мандата Уједињених нација.

Министри иностраних послова земаља чланица Савета поново су се окупили у децембру 1993. године у Бриселу и објавили нови извештај ад хок групе за сарадњу у очувању мира и Радни план за 1994. годину. У уводу иницијативе Партнерства за мир (PFP), покренуте на састанку одржаном 10. и 11. јануара 1994. у Бриселу, дата је нова димензија сарадњи у оквиру Савета, којом се омогућава развијање практичне војне сарадње са НАТО-ом, у складу са различитим интересима и могућностима земаља партнера. Лидери Северноатлантске алијансе објавили су следеће: "Ми смо одлучили да покренемо непосредан и практичан програм који ће трансформисати односе између НАТОа и држава учесница. Овај нови програм иде даље од дијалога и сарадње, а у правцу истинског партнерства – Партнерства за мир".

Државе учеснице Северноатлантског савета за сарадњу и остале земље Комитета за европску безбедност и сарадњу (КЕБС), способне и вољне да допринесу овом програму, позване су да се придруже државама НАТОа у формирању оваквог партнерства. Северноатлантски савет позвао је државе partnere да учествују у политичким и војним телима у седишту Алијансе у Бриселу и да заједно доносе одлуке везане за развој Партнерства за мир. Опредељење држава чланица НАТОа према стварању Партнерства за мир, подразумева њихове активне консултације са сваком чланицом Програма у тренутку када та држава уочи директну претњу сопственом територијалном интегритету, политичкој независности или безбедности. У обиму који је одређен жељама и могућностима сваке државе учеснице Партнерства, НАТО ће сарађивати на директан начин, како би се постигли јавност рада у доношењу буџета за одбрану, промовисање демократске контроле министарстава одбране, заједничко планирање, заједничке војне вежбе и оспособљавање за заједничко деловање са снагама НАТОа у областима као што су очување мира, потрага и избављење, хуманитарне операције и остале активности о којима се постигне договор.

■ МИР НА ПРВОМ МЕСТУ

Од свог оснивања, Програм има за циљ постизање одговарајућих способности и спремности за очување мира преко заједничког планирања, обуке и војних вежби, а тиме и повећања оперативности између војних снага партнера и НАТОа. На тај начин се, такође, олакшава сагледавање процеса планирања и доношења буџета за националну одбрану, а и омогућује лакше остваривање демократске контроле оружаних снага. Облик остваривања сарадње према Партнерству за мир подразумева и канцеларијски простор у седишту НАТОа (официре за везу земаља партнера), затим

Одговор на нападе хемијским оружјем

Уред за координирање смештен у белгијском Монсу и Политичко-војни консултативни комитет Партнерства за мир, који се сањаје у различитим формама и са индивидуалним партнерима.

На основу извештаја одговарајућих комитета од децембра 1994. године, министри су разматрали могућност даљег јачања процеса консултација и сарадње у оквиру Савета и прихватили ревидирани радни план за 1994/1995. годину. Вођене су консултације ради постизања максималне ефикасности и делотворности у њиховом раду и партнерства у целини. Расправљало се и о јачању безбедности и стабилности у Евроатлантском региону и области делатности Комитета за европску безбедност и сарадњу (КЕБС), развоју европске безбедносне архитектуре, начинима јачања међусобне сарадње између различитих институција које се баве питањима безбедности и регионалним конфликтима, посебно кризом у бившој Југославији, те другим регионалним проблемима. Договорено је да се убудуће редовни састанци Савета одржавају у координацији с пролећним министарским састанцима Северноатлантског савеза.

■ ПРОЦЕС ПРОШИРЕЊА

Активно учешће у Партнерству за мир има веома важну улогу у процесу проширења НАТОа. У том смислу су се изјасниле и владе држава Северноатлантског савеза када су саопштиле да проширење очекују и поздрављају као део процеса напретка који узима у обзир политички и безбедносни развој у целој Европи. Чланом 10. Вашингтонског споразума о формирању НАТОа, од 4. априла 1949, предвиђено је такво проширење, које би у своје чланство укључило остале европске државе које су у могућности да поштују начела Уговора и допринесу безбедности северноатлантског региона.

Процедура уласка у Програм почиње када потенцијални партнер потпише Оквирни документ Партнерства за мир. Потписивањем овог документа држава потврђује своју определењеност за очување демократског друштва и приврженост начелима међународног права. Посебна обавеза подразумева уздржавање од претњи употребом силе против територијалног интегритета или политичке независности било које државе и решавање спорова мирним путем. Држава такође потврђује своју приврженост Завршном акту из Хелсинкија и свим осталим документима Комитета за европску безбедност и сарадњу, те решеност да испуни своја определења и обавезе преузете на плану разоружања и контроле наоружања. Следећи корак је подношење такозваног Презентационог документа Северноатлантском савезу, који будући партнер, уколико је потребно, може сачинити уз помоћ експерата НАТОа. У документу се наводи обим, ритам и ниво учешћа у активностима сарадње са Северноатлантским савезом, на начин како их

ЗАЈЕДНИЧКЕ ВЕЖБЕ

У септембру 1994. године изведена је прва заједничка војна вежба НАТОа и земаља Партнерства за мир. Носила је назив Кооперативни мост 94, а одржана је на полигону за обуку пољске армије близу Познања. Вежба је планирана и изведена у веома кратком року. Према оценама тадашњег врховног савезничког команданта за Европу, генерала Џорџа Џулвана, обезбедила је квалитетну обуку за војнике и унела велики оптимизам за будуће заједничке акције. На вежби је учествовало преко 650 војника из шест земаља НАТОа и седам земаља партнера. Војници организовани у пет мултинационалних чета, свака са по пет националних војвода, обављали су основне задатке, као што су осматрање, контрола, патролирање и пратња.

У јесен 1994. године одржане су још две војне вежбе: вежба Савезничке команде Атлантика Кооперативна опасност, која је изведена у Северном и Норвешком мору, и Кооперативни дух 94, вођена у Холандији. Оне су покренуле војну сарадњу у пракси и на тај начин омогућиле побољшање заједничке војне оспособљености између земаља НАТОа и партнера. Такође, почев од 1994. године, повећан је број вежби организованих на националном нивоу на начин који је у складу са Програмом Партнерство за мир. Током 1995. године одржано

је 11 копнених и поморских вежби, од којих су пет одржане у земљама партнера. Сједињене Америчке Државе биле су домаћин вежби у августу, одржаних у Форт Полку, уз учешће 12 земаља партнера.

Имајући у виду настојање државне заједнице Србија и Црна Гора да се што пре прикључи Програму Партнерство за мир, наша војска је учествовала на вежбама које су биле својеврсне провере спремности да се одговори најтежим задацима. Припадници Војске Србије и Црне Горе добили су највише оцене за обученост, организацију и показане резултате. Сем осталог, припадници наших специјалних јединица учествовали су прошле године на вежби "Плави пут", у садејству са колегама из Румуније. Реч је о сложеној противдиверзантској акцији на Дунаву и спречавању уништавања хидроцентрале "Бердал". Ове јесени припадници Ратне морнарице имали су прилике да са италијанским колегама изведу вежбу у водама Јадрана. Одлично су се снашли у заједничком систему командовања, веза, навигације... Посаде наших бродова добиле су ласкава признања које нису биле плод куртоазних обраћања већ истинска слика извршених задатака. Све су то сјајне препоруке за пријем у Партнерство за мир, али реч о томе не припада војној већ политичкој сфери одлучивања.

види сама држава која приступа програму. Питања која се при том обрађују тичу се заједничког планирања, обуке, војних вежби и слично. У документу који се презентира, такође се наводе кораци које ће држава партнер предузети у правцу остварења политичких циљева Партнерства за мир, војни и други потенцијали које држава може ставити на располагање ради реализације активности програма Партнерства. Овако сачињен документ служи као основа за закључивање индивидуалног програма партнерства, који међусобно усаглашавају НАТО и дотична држава.

Будући партнери се обавезују да ће предузимати активности како би ставили на располагање људство, средства, олакшице и потенцијале, који су потребни за извршавање програма Партнерство за мир. Треба посебно подвући да свака држава самостално сноси трошкове учешћа у активностима Партнерства за мир, а обавезује се и на то да на сваки начин учествује у деоби трошкова оних вежби у којима учествује.

Политичко-војним консултативним комитетом, као радним телом програма Партнерство за мир, председава заменик генералног секретара Северноатлантског савеза, без обзира на

Очување мира: припадници немачког контингента у саставу НАТОа на Косову

његов састав. У ове активности спадају састанци савезника НАТОа с појединачним партнерима, на којима се разматрају питања која чине индивидуални програм партнерства с поједином земљом, и састанци свих савета, односно партнера Програма који се баве општим темама Партнерства за мир. На овај начин се обезбеђује потребна транспарентност индивидуалних програма и разматра радни програм Партнерства.

Државе партнери у оквиру пројекта и друге државе учеснице програма Партнерство за мир, ради лакшег остваривања сарадње, делегирају сталне официре за везу у седишту Северноатлантског савеза и у посебној Канцеларији за координацију партнерства у Монсу, где је смештено Главно седиште савезничких снага за Европу. По овлашћењу Северноатлантског савеза, Канцеларија је одговорна за координацију заједничких војних активности у оквиру

Партнерства за мир и за спровођење оних аспеката војног планирања који су неопходни за извршење програма Партнерства. Канцеларијом за координацију Партнерства за мир руководи директор у чијој су надлежности консултације и координација с војним властима Северноатлантског савеза по питањима

која се односе на рад Канцеларије. Канцеларија има ограничени број сталног особља и административну помоћ. Детаљно оперативно планирање у оквиру Партнерства је у надлежности војних команди које руководе вежбама.

Неколико држава Оебса које се нису прикључиле Партнерству за мир, Финска, Малта, Аустрија, Македонија, Словенија и Шведска, учиниле су то током 1994. године, тако да су министри спољних послова у децембру 1994. констатовали да се Партнерство за мир развило у важну компоненту европске безбедности, повезујући НАТО и његове partnere и стварајући основ за заједничку акцију у решавању општих безбедносних проблема. На овом састанку министри спољних послова задужили су Савет у сталном заседању, војне власти НАТОа и Канцеларију за координацију партнерства, да поспеше остваривање индивидуалних програма партнерства и потврде своју обавезу обезбеђивања потребних ресурса. Министри су одобрили планове одбране и процес преиспитивања у оквиру Партнерства за мир, заснован

ДРЖАВЕ ЧЛАНЦИЦЕ

До краја 1995. године Партнерству за мир придружило се 27 држава (Албанија, Јерменија, Аустрија, Азербејџан, Белорусија, Бугарска, Чешка Република, Естонија, Финска, Грузија, Мађарска, Казахстан, Курдистан, Латвија, Литванија, Малта, Молдавија, Македонија, Пољска, Румунија, Русија, Словачка, Словенија, Шведска, Туркменистан, Украјина, Узбекистан).

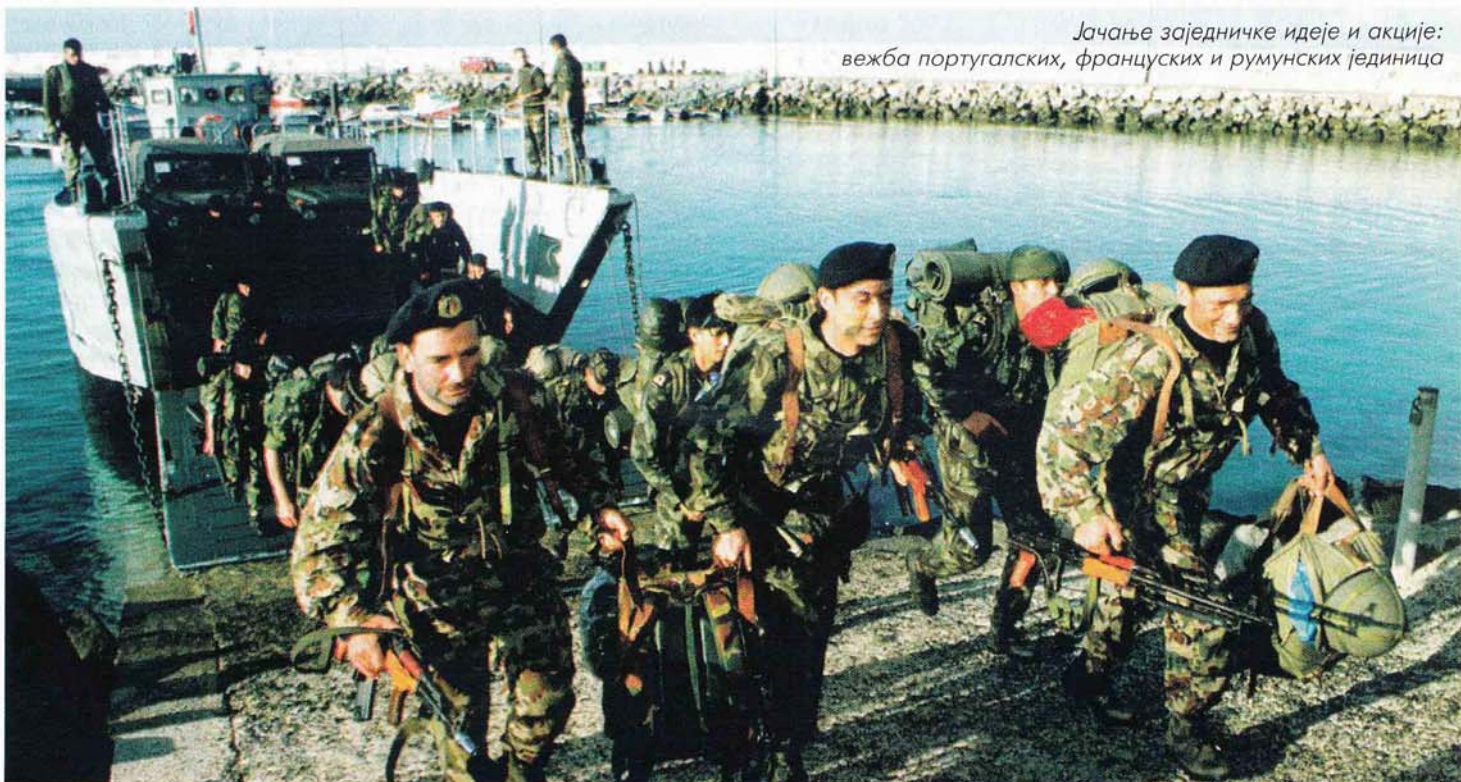
– Након десет година постојања, у јануару 2004. године, Партнерство за мир окупљало је 27 држава, од којих се њих седам налазило у завршној фази уласка у Савез. На седници одржаној 14. јануара 2004. у седишту НАТОа у Бриселу, генерални секретар Алијансе, Јап де хоп Схефер је у поздравном говору рекао следеће: "Ниједна демократска трансформација није могућа без дубоке реформе одбране. НАТО треба да пружи партнерству ефикасније савете и помоћ ради успостављања чврстих институција одбране. Те институције треба да одговоре захтевима демократске транспарентности. Савезници треба да интензивирају помоћ земљама Кавказа и Централне Азије, регионима са великим стратешким значајем. Да бисмо помогли тим земљама ми смо појачали политички дијалог са њима. Уверен сам да у мери у којој се безбедност развија треба да се односи и на програме у самом партнерству. Треба да наставимо са приближавањем наших партнера у борби против тероризма и производње оружја за масовно уништење".

Сводећи резултате досадашњег рада, генерални секретар НАТОа је рекао да је Партнерство за мир у протеклих десет година оспособило војну структуру десет земаља за чланство у Северноатлантској алијанси. Након терористичког акта 11. септембра 2001, Партнерство је окупило 46 држава у заједничкој борби против тероризма. Од свог оснивања, како истиче Схефер, Партнерство за мир је "помагало партнерству, помагало Алијанси, помагало миру и демократији".

на двогодишњем циклчном планирању почев од јануара 1995. године. Предузимањем ових мера унапређена је интерна оперативност и повећана отвореност између Северноатлантског савеза и њихових партнера. Министри одбране земаља НАТОа дали су посебан значај овом процесу, зато што испуњава два централна циља Партнерства за мир – тешњу сарадњу и јавност у доношењу националних одбрамбених планова и буџета. Министри су потврдили да Партнерство за мир пружа ефикасан механизам за развој основне војне оспособљености која се тражи за ефикасну сарадњу са Северноатлантским савезом и за јачање интерне оперативности између тог савеза и његових партнера, што је од значаја за земље партнера без обзира на то да ли оне желе да се учлане у НАТО или не.

У јуну 1995. године отворен је за потписивање Статут Споразума о снагама Партнерства за мир, који дефинише правни положај савезничких и партнерских војних снага када су присутне на територији једних или других. ■

Миљан МИЛКИЋ

Јачање заједничке идеје и акције: вежба португалских, француских и румунских јединица

Пише:
заступник начелника
Управе за међународну
војну сарадњу
Министарства одбране
Србије и Црне Горе
пуковник Михајло
МЛАДЕНОВИЋ

КАРИКА КОЈА ЈЕ НЕДОСТАЈАЛА

З а остваривање задатака из области међународне војне сарадње и школовања кадрова МО и ВСЦГ у иностранству задужена је Управа за међународну војну сарадњу. Као део Сектора за политику одбране, Управа је конципирана тако да може да испуни сложене задатке постављене у *Стратегији одбране* и усаглашене са оним које извршавају сличне управе у земљама у окружењу.

Управа се бави билатералном и мултилатералном сарадњом. Део који се бави "билатералом" подразумева кооперацију и активности на размени искустава, међународне вежбе, сарадњу наше земље са другим и узајамно пружање стручне помоћи. "Мултилатерала" се бави војном сарадњом са међународним институцијама и савезима, као што је НАТО.

УНАПРЕЂЕЊЕ САРАДЊЕ

Захваљујући претходницима, који су уложили доста напора да унапреде војну сарадњу од времена када она готово није постојала, положај Југославије, потом и СЦГ се у међународним војним релацијама доста побољшао. Тешко је променити имиџ *лоших момака* који нам је био наметнут, али ктоне смо својим понашањем и неодмереним изјавама и сами донекле допринели, не схватајући што се, заправо, дешава.

Управа је млада, просечна старост њених припадника је 34 године, са равноправном полном структуром и односом цивила и официра. Мислим да смо на добром путу да остваримо оно што смо зацртали и што се од нас тражи. Уосталом, о томе говоре постигнути резултати у области међународне војне сарадње, као што су реализација одређених споразума. Једна од активности на коју смо посебно поносни јесте посета нашег министра одбране Вашингтону, која је плод активности међународне војне сарадње и сви они важни контакти који су одатле прои-

зашли, потом небројене друге активности на школовању наших припадника, на организацији министарских посета у земљи и у иностранству, итд. Све то, наравно, није лако што због недостатка материјалних средстава, што због промена које су у току и разлика у тумачењу надлежности, што смо решавали "у ходу".

Посао који обављају моји сарадници изузетно је динамичан. Ретко ко остаје на послу само осам сати. Активности су бројне, а ми морамо да останемо поуздана спона између странаца и свих организационих јединица Министарства одбране. Када сте спона, изложени сте притисцима са свих страна. Све што је добро, како то већ иде, подразумева се, а за све што није добро – ми бивамо криви. Преданим радом покушавамо да припремимо наше људе за будућност, у којој ће нам прикључивање *Партнерству за мир* наметнути низ нових активности на пољу међународне војне сарадње. Илустрације ради, Хрвати су до прикључивања *Партнерству* имали 400 до 500 тих активности годишње, да би их после тога било 750, па 1.500.

УИГРАНИ ТИМ

Управа је као добро уигран тим у који су стручни људи дошли после строге селекције. С друге стране, изложени су великим напорима, а плате су им, посебно цивилима, неодговарајуће. Младим људима који овде долазе, дакле, не можемо да пружимо много тога. Али нудимо им професионални изазов, прилику да упознају важне људе и баве се важним пословима, да допринесу бољитку Војске и земље. И могу рећи да су сви искористили пружену прилику. Већина говори два страна језика, многи завршавају магистарске студије, нудимо им и могућност да се усавршавају у иностранству на различитим курсевима, не зато што желимо да искористимо привилегију места на коме се налазимо, већ зато што то место на коме раде захтева. Човек који није довољно образован и који не прати дешавања у овој области не може добро да ради посао. Ако укупним ставом, знањем, стручношћу, изгледом не оставе добар утисак, велике су шансе да активност не буде спроведена. И обрнуто.

Наша је идеја да Управа буде и расадник кадра и да млади људи који дођу код нас буду упућивани и у друге организацијске јединице, како би своје знање пренели. Два наша значајна човека, генерал Здравко Понош и господин Зоран Јевтић, већ су отишла на важна места, што је велика почаст за Управу.

И на крају, кратак осврт на два питања која међу неупућеним могу изазвати недоумицу. Прво се тиче нашег наоружања, односно војне опреме и компатибилности са Северноатлантским савезом. Другим речима, морамо ли сутра издвајати огромна средства како бисмо све оно чиме располажемо мењали и то скупо плаћали? Одговор је: НЕ! Можда понешто, али не суштински. Наша Војска располаже веома квалитетним пешадијским наоружањем и артиљеријским оруђима, на пример. Компатибилност са Северноатлантским савезом тиче се, пре свега, система и начина одржавања веза. Да тиме можемо лако и брзо овладати показали смо на јесењој заједничкој вежби наше и Ратне морнарице Републике Италије. Вежба је изведена беспрекорно, а наше старешине и морнари су добили највише оцене.

Друга је тема у упрошћеном питању обичног човека: колико кошта улазак у НАТО? Кошта онолико колико ми то будемо планирали, односно за које се програме будемо определили с обзиром на наше могућности. Дакле, ниједна одлука се не доноси под било чијим притиском и на строго одређен начин. Наравно, постоје принципи, али остављена је и могућност избора, што је за нашу земљу веома битно. ■

Јуна 2001. Делегација НАТО Парламентарне скупштине први пут је посетила СРЈ, а у априлу 2002. у Београду је боравио њен председник Estrella.

Августа 2001. Савезна влада је усвојила одлуку о условима за транзит трупа и војне опреме НАТОа и држава контрибутора преко територије СРЈ.

1. априла 2002. На седници Врховног савета одбране одлучено је да се препоручи Савезној влади да се покрене процес приступања СРЈ Програму Партнерство за мир (ПЗМ) и с тим у вези консултује Скупштину.

25. априла 2002. Савезна влада је усвојила информацију о приступању СРЈ Партнерству за мир у тексту који је доставило Савезно министарство за иностране послове (од 23. априла 2002.). Влада је задужила СМИП и СМО, као надлежне ресоре, да координирају процедуру приступања СРЈ Програму ПЗМ.

29. априла 2002. Министар Горан Свилановић је упутио писмо генералном секретару НАТОа лорду Робертсону у којем га је обавестио о одлуци Савезне владе СРЈ да започне процедуру за приступање ПЗМ.

6. маја 2002. Лорд Робертсон је упутио писмо министру Горану Свилановићу у коме поздравља одлуку СРЈ о отпочињању процедуре за укључивање у ПЗМ. Лорд Робертсон том приликом обавештава да је Савет НАТОа у јануару те године поставио амбасаду Уједињеног Краљевства у Београду за везу са НАТОом (Contact Point).

Маја 2002. СРЈ добија статус посматрача у Парламентарној скупштини Алијансе.

27. јуна 2002. Лорд Робертсон поздравља одлазак са дужности генерала Павковића и наводи захтеве које СРЈ треба да испуни:

- повлачење тужби пред Међународним кривичним судом (МКС) против Белгије, Холандије, Француске, Италије, Канаде, Немачке, Велике Британије и Португала;

- пуна сарадња са Међународним судом у Хагу укључујући јасан и транспарентан став ВЈ по овом питању и могуће мере помоћи у привођењу Ратка Младића и Радована Караџића;

- транспарентност односа са Републиком Српском, у складу са Дејтонским споразумом и пружање подршке снагама Сфора и Канцеларији Високог представника;

- подршка напорима међународне заједнице на КиМ, у складу са резолуцијом СБ УН 1244 и придржавање постојећих међународних режима, укључујући санкције и резолуције СБ УН.

Јула 2002. Формирано је интересорно координационо тело задужено за активности у оквиру процедуре приступања СРЈ Програму ПЗМ. У састав овог тела су ушли представници министарстава савезног (иностранних послова, одбране, финансија, правде, унутрашњих послова, саобраћаја и телекомуникација, као и Савезне управе царине) и републичког нивоа (унутрашњих послова, саобраћаја, телекомуникација и финансија).

Јула 2002. Савезна скупштина је усвојила Закон о службама безбедности СРЈ, чији је основни циљ да успостави цивилну, односно

Хронологија приступања Србије и Црне Горе Програму Партнерство за мир

ВАЖНИ ДАТУМИ

Пре одлуке Савезне владе о отпочињању процедуре за приступање програму Партнерство за мир, СР Југославија није имала формалне облике сарадње са НАТОом. Ипак, присуство чланица Алијансе и њихових партнера у мировним операцијама у БиХ, а посебно на Косову и Метохији, утицало је на успостављање редовних контаката и специфичне сарадње чији су основ Дејтонско-париски мировни споразум, Резолуција Савета Безбедности УН 1244 и Војно-технички споразум из Куманова. Посебан и врло значајан облик сарадње са НАТОом остварен је на југу Србије, а као конкретан резултат ове сарадње омогућен је улазак наших снага у Копнену зону безбедности и релаксација Ваздушне зоне безбедности са 25 на 10 километара. На основу Војно-техничког споразума, остварују се редовни контакти преко Заједничке комисије за примену Лисабонског споразума.

парламентарну контролу над безбедносним структурама у СРЈ. У фебруару 2003, на основу овог закона основана је Комисија за контролу служби безбедности. Ова мера је значајна у контексту захтева за реформом сектора безбедности и успостављања парламентарне контроле.

Септембра 2002. Посета делегације Министарства иностраних послова и Министарства одбране седишту НАТОа у Бриселу.

Децембра 2002. Донета је одлука о успостављању ваздушних путева преко територије СРЈ за потребе мисија НАТОа у региону и основан је Технички комитет НАТО/СРЈ за летове кроз ваздушни простор СРЈ. Пуна реализација овог споразума започела је у марту 2003.

16. децембра 2002. Савезна скупштина је ратификовала Дејтонско-париски споразум чиме се испуњава један од његових анекса у вези са преласком трупа и опреме преко територије СРЈ за потребе мировних операција у БиХ.

Фебруара 2003. Горан Свилановић и Небојша Човић посетили су седиште Алијансе у Бриселу где су имали посебне састанке са лордом Робертсоном и амбасадорима Алијансе на састанку Северно-атлантског Савета (НАС). Договорен је модел сарадње са Алијансом (Special Tailored Cooperation Programme) и пре решавања питања која представљају препреку формалном уласку СРЈ у ПЗМ.

Марта 2003. У Београду је организован семинар Росе-Ротх уз учешће Министра одбране Бориса Тадића и начелника ГШ генерала Бранка Крге.

Маја 2003. На иницијативу Алијансе у Београду је боравио радни тим НАТОа на челу са амбасадором Гинтер Алтенбургом, помоћником генералног секретера НАТОа за политичке послове. У оквиру посете одржани састанци са цивилним и војним званичницима на којима је разговарано о демократској контроли оружаних снага, буџету и реструктурирању оружаних снага, конверзији војних постројења и решавању питања вишка војног кадра, као и о реструктурирању војне индустрије СЦГ.

19. јуна 2003. Министарство спољних послова упутило званичан захтев НАТОу за пријем СЦГ у ПЗМ.

У знак признања дотадашњим реформама, НАТО иницирао специјалан програм припрема СЦГ за ПЗМ који укључује серију од четири семинара, организовање посета експертских тимова НАТОа и могућност учешћа СЦГ као посматрача у другим активностима ПЗМ.

30. јуна 2003. Северноатлантски савет и званично одобрио Програм сарадње НАТО-СЦГ.

Јула 2003. У Дому гарде у Топчидеру одржан први семинар у организацији НАТОа.

Септембра 2003. У Београду је одржан други семинар НАТОа о реформи у области одбране.

Октобра 2003. Војни представник наше земље, у својству посматрача присуствује војној вежби ПЗМ у Румунији.

Септембра 2003. На Конференцији имплементацији Јадранске повеље и изградњи јадранског система безбедности одржаној у Охриду државе чланице Јадранске групе (Хрватска, Ал-

ЕВРОАТЛАНТСКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ: ИДЕЈА, ПРОЦЕС, ЦИЉ

банија и Македонија) подржале улазак СЦГ и БиХ у ПЗМ и НАТО што је пре могуће.

Новембра 2003. У Београду је одржан трећи семинар НАТОа о транспарентности у планирању и буџету одбране

Новембра 2003. Министар Борис Тадић и НГШ Бранко Крга посетили команду здружених снага НАТОа за јужну Европу у Напуљу

Новембра 2003. Лорд Робертсон посетио Београд и одржао говор на Војној академији ВСЦГ.

Децембра 2003. У Београду је одржан четврти семинар НАТОа о демократској контроли оружаних снага.

Децембра 2003. Посета команданта здружених снага НАТОа за јужну Европу, адмирала Грегори Џонсона СЦГ и прво усидрење НАТО брода у луци Бар.

20-22. јануара 2004. У складу са Програмом сарадње између НАТОа и државне заједнице Србија и Црна Гора, после успешног завршетка циклуса семинара, реализована је посета експертског тима НАТОа. Посета је организована у виду дискусије у оквиру четири тематски уоквирена панела: планирање и буџет одбране, одбрамбене структуре, логистика система одбране и кадровска политика.

4. фебруара 2004. На 41. седници Савета министара Државне заједнице СЦГ усвојена је информација о успостављању Интерресорне групе за координацију припремних активности за приступање СЦГ Програму Партнерство за мир.

29. фебруара 2004. Постављен специјални изасланик Министра спољних послова СЦГ при НАТОу амбасадор Бранислав Милинковић (функционално смештен при Мисији СЦГ при ЕУ).

Марта 2004. Министар одбране Борис Тадић се у Братислави састао са генералним секретаром НАТОа Јап де хоп Схефером; министар је у Копненој зони безбедности (КЗБ) разговарао са командантом Јужног крила НАТОа адмиралом Грегори Џонсоном; према наређењу заступника Сектора за МВС и ПО, Комисија за Војно-технички споразум МО СЦГ дислоцирана је у КЗБ, одмах након избијања нападана Косову ради сарадње са командом Кфора.

Марта 2004. Премијер Републике Србије Војислав Коштуница посетио је седиште НАТОа у Бриселу где се сусрео са генералним секретаром НАТОа Јап де хоп Схефером.

Априла 2004. Група парламентарца НАТО Парламентарне скупштине Подкомитета за Централну и Источну Европу боравила у Београду и Подгорици. Групу је предводио председавајући Подкомитета господин Маркус Мекел (Marcus Meckel).

29. маја 2004. Заједничка војна вежба "Плави пут" ВСЦГ и Војске Румуније одржана на Бердапу.

Јуна 2004. У акваторију Јадрана је одржана заједничка вежба Ратне морнарице Србије и Црне Горе и Ратне морнарице Републике Италије "Заједнички хоризонт".

16. јуна 2004. Министар одбране Првослав Давинић посетио је седиште НАТОа у Бриселу којом приликом се састао са генералним секретаром НАТОа Јап де хоп Схефером.

28-29. јуна 2004. У Истамбулу је одржан 17. самит НАТОа, на коме је присуствовала и делегација СЦГ на челу са Председником државне заједнице СЦГ Светозаром Маровићем.

19. јула 2004. Генерални секретар НАТОа Јап де хоп Схефер посетио је Београд, том приликом је нагласио потребу пуне сарадње СЦГ са Судом у Хагу, као и повлачење тужбе против осам земаља чланица НАТОа.

1. септембра 2004. Краљевина Норвешка је преузела функцију контакт земље за односе СЦГ са НАТОа и на тој ће функцији бити до 2006. У претходном мандату (2002-2004.) то је била Велика Британија.

16. и 17. септембра 2004. Тим експерата НАТО је боравио у Београду поводом наставка и проширења Програма сарадње СЦГ и НАТОа (Special Tailored Cooperation Program) и усаглашавања специфичних активности укључених у Програм.

27-29. октобра 2004. Одржана је друга експертска посета тима НАТОа. Теме разговора биле су: реорганизација и ток реформи у МО СЦГ и сектору одбране, презентација *Стратегије одбране СЦГ* и презентација начина израде *Стратегијског прегледа одбране*.

27-30. октобра 2004. Уплывљавање шест бродова Стајајих медитеранских поморских снага НАТОа лукама Бар и Котор.

9. новембра 2004. Предлози за наставак Специјалног програма сарадње СЦГ са НАТОом предати Међународном штабу НАТОа у Бриселу.

2. децембра 2004. Савет министара је на својој седници размотрио и усвојио Информацију и активностима Интерресорне групе за координацију припремних активности за приступање Србије и Црне Горе Програму Партнерство за мир.

14. јануара 2005. СЦГ је преузела председавање иницијативом NATO SEEGROUP.

24. јануара 2005. Командант Здружених снага НАТОа команде у Напуљу адмирал Мајкл Мулен посетио Београд

3. фебруара 2005. Заменик помоћника генералног секретара НАТОа за операције, господин Роберт Сери је посетио Београд којом приликом је имао сусрет са министром одбране Првославом Давинићем.

9. фебруара 2005. Добијен нацрт новог Програма сарадње са НАТОом за 2005. годину.

9. до 11. маја 2005. У складу са Акционим планом SEEGROUP за 2005. годину, у Београду одржан је семинар "Искуства из програма ПЗМ и процеса PАРP", у организацији Министарства одбране и Министарства спољних послова СЦГ а под покровитељством Краљевине Норвешке и НАТОа.

12. маја 2005. Помоћник генералног секретара НАТОа за политику и планирање одбране, господин Џон Колстон је посетио СЦГ и имао сусрет са министром Првославом Давинићем.

15. јуна 2005. Донета одлука о образовању Савета за евроатлантске интеграције на 77. седници Савета министара државне заједнице СЦГ.

18. јула 2005. Генерални секретар НАТОа Јап де хоп Схефер је посетио Београд којом приликом је нагласио потребу потпуне сарадње СЦГ са Међународним судом у Хагу као необоривог предуслова за пријем СЦГ у ПЗМ. Обе стране су изразиле потребу за конкретним облицима сарадње СЦГ са НАТОом у склопу успостављеног Програма сарадње СЦГ са НАТОом. Приликом ове посете, генерални секретар и министар спољних послова СЦГ потписали су Споразум између СЦГ и НАТОа о отварању копнених линија комуникације.

2. децембра 2005. Амбасадор Велике Британије при НАТОу Питер Рикетс посетио је Београд, том приликом је истакао жељу и интерес НАТОа да помогне СЦГ у настојањима да се укључи у евроатлантске интеграције и кроз Програм сарадње СЦГ-Нато ("Tailored Cooperation Program - TСP") који је успешно реализован у претходних годину дана. Том приликом је и најавио формирање Групе НАТОа за реформу одбране СЦГ и отварање Канцеларије НАТОа у Београду.

12. децембра 2005. Амбасадор Краљевине Норвешке при НАТОу Каи Еиде посетио је Београд и потврдио одлучност НАТОа у погледу формирање Групе НАТО за реформу одбране СЦГ и отварање Канцеларије НАТОа у Београду. Истакао је задовољство потписаним Споразумом између СЦГ и НАТОа о отварању копнених линија комуникације. Подсетио је на допринос Краљевине Норвешке у погледу подршке реформи система одбране СЦГ. Иницијатива за формирањем Поверљачког фонда НАТОа за подршку програму Присма у којем Норвешка учествује са 1,5 милиона евра и оспособљавање хирурга и анестезиолога за учешће у мировним мисијама, у саставу норвешког контингента, су део активности као доказ те подршке.

15. и 16. децембра 2005. Помоћник генералног секретара НАТОа за политику и планирање одбране господин Џон Колстон је у току свог борава у Београду дао допринос покретању Поверљачког фонда НАТОа.

18. и 19. децембра 2005. Командант здружених савезничких снага са седиштем у Напуљу адмирал Хенри Улрих III је боравио у Београду. Својим доласком и током сусрета је потврдио очекивања НАТОа у погледу пуне сарадње СЦГ са Међународним судом у Хагу као једине препреке у проширивању сарадње и нашем брзом уласку у евроатлантске интеграције. Задовољство потписаним Споразумом између СЦГ и НАТОа о отварању копнених линија комуникације ће бити потпуно кад се буду потписали и додатни аранжмани за несметан транзит НАТО трупа преко територије СЦГ. ■